

پژوهشکده شورای نگهبان
گزارش استدلالی

نظرات استدلالی شورای نگهبان

در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

قانون موافقتنامه انتقال محکومین بین جمهوری

اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان

مصوب ۱۳۹۶/۸/۱۳

پژوهشکده شورای نگهبان

باسمه تعالی

نظرات استدلالی شورای نگهبان

در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

قانون موافقتنامه انتقال محکومین بین جمهوری
اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان مصوب
۱۳۹۶/۸/۱۳

تاریخ تصویب: ۱۳۹۶/۰۲/۲۰

کد گزارش: ۱۴۰۱۰۸۱۷۳

تاریخ نظر شورای نگهبان: ۱۳۹۶/۰۳/۱۰

پژوهشکده شورای نگهبان

قانون موافقتنامه انتقال محکومین بین جمهوری اسلامی ایران و

جمهوری قزاقستان مصوب ۱۳۹۶/۸/۱۳

درباره قانون

«لایحه موافقتنامه انتقال محکومین بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان» بنا به پیشنهاد وزارت دادگستری در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۵/۹/۲۸ هیئت وزیران به تصویب رسید و طی نامه‌ی شماره ۵۳۸۲۰/۱۲۹۹۰۰ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۹ به مجلس شورای اسلامی تقدیم شد. در مقدمه‌ی توجیهی این لایحه آمده است: با توجه به لزوم استقرار روشمند همکاری‌های قضایی بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان و با توجه به آثار مثبت ناشی از اتخاذ تدابیر و ایجاد بسترهای مناسب قانونی برای اتباع دو دولت و در راستای زمینه‌سازی برای گسترش مناسبات دو کشور و ارتقای سطح همکاری دوجانبه و تحکیم مناسبات میان آنها، لایحه‌ی زیر جهت طی تشریفات قانونی تقدیم می‌شود.

این لایحه در جلسه‌ی علنی مورخ ۱۳۹۵/۱۱/۱۰ مجلس شورای اسلامی اعلام وصول شد و برای بررسی به کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی ارجاع شد که این کمیسیون با الحاق یک تبصره به ماده واحده، لایحه‌ی مزبور را به تصویب رساند و در تاریخ ۱۳۹۶/۱/۲۰ گزارش خود را به مجلس شورای اسلامی ارسال کرد. این لایحه در تاریخ ۱۳۹۶/۲/۲۰ در صحن علنی مجلس به تصویب نمایندگان رسید و طی نامه‌ی شماره ۲۳۲/۱۴۷۰۸ مورخ ۱۳۹۶/۲/۳۰ به شورای نگهبان ارسال شد. شورای نگهبان با بررسی این مصوبه در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۶/۳/۱۰، برخی از مفاد این مصوبه را واجد ایراد شرعی دانست و طی نامه‌ی شماره ۹۶/۱۰۰/۱۴۱۹ مورخ ۱۳۹۶/۳/۲۰، نظر اجمالی خود را به مجلس شورای اسلامی اعلام کرد و در این نامه مقرر کرد نظر تفصیلی خود را متعاقباً اعلام خواهد کرد. سرانجام شورای نگهبان با بررسی این مصوبه در جلسات مورخ ۱۳۹۶/۳/۲۴ و ۱۳۹۶/۳/۳۱، این مصوبه را واجد ایراد شرعی دانست و نظر خود را طی نامه‌ی شماره ۹۶/۱۰۲/۱۶۰۱ مورخ ۱۳۹۶/۴/۳ به مجلس شورای اسلامی اعلام کرد. مجلس با اصرار بر مصوبه‌ی پیشین خویش در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۶/۴/۲۰ در راستای اجرای اصل (۱۱۲) قانون اساسی این مصوبه را به موجب نامه‌ی شماره ۲۳۲/۳۱۷۷۵ مورخ ۱۳۹۶/۴/۲۵، جهت بررسی و رفع

اختلاف به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال کرد. مصوبه‌ی مزبور در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۶/۸/۱۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام مطرح شد و سرانجام نظر مجلس شورای اسلامی عیناً مورد تأیید قرار گرفت و نظر مجمع در این خصوص، طی نامه‌ی شماره ۹۰۰۰/۴۵۱۰۰ مورخ ۱۳۹۶/۸/۱۴ به مجلس شورای اسلامی اعلام شد.

*****

تاریخ مصوبه مجلس شورای اسلامی: ۱۳۹۶/۲/۲۰

تاریخ بررسی در شورای نگهبان: ۱۳۹۶/۳/۱۰، ۱۳۹۶/۳/۲۴ و ۱۳۹۶/۳/۳۱

ماده واحده- موافقتنامه انتقال محکومین بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان مشتمل بر یک مقدمه و بیست ماده به شرح پیوست تصویب و اجازه مبادله اسناد آن داده می‌شود.

تبصره- در اجرای مفاد این موافقتنامه رعایت اصول هفتاد و هفتم (۷۷) و یکصد و سی و نهم (۱۳۹) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران الزامی است.

بسم الله الرحمن الرحيم

موافقتنامه انتقال محکومین بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان

مقدمه

...

ماده ۱- تعاریف

مفهوم اصطلاحات به کار رفته در این موافقتنامه، به شرح زیر می‌باشد:

الف- ...

ت- «بستگان نزدیک» به مفهوم آن دسته از اشخاصی است که در قانون دولت متبوع محکوم تعریف شده است.

ث- ...

▪ دیدگاه مغایرت

بند «ت» ماده (۱) این موافقتنامه، تعریف بستگان نزدیک را به قانون دولت متبوع محکوم ارجاع داده است. نکته‌ای که در اینجا وجود دارد آن است که اگر محکوم تبعه‌ی دولت قزاقستان باشد، ممکن است قانون این دولت بستگان نزدیک را به نحوی تعریف کند که شامل بستگانی شود که فاقد ولایت شرعی نسبت به محکوم هستند. از این رو، بند «ت» ماده (۱) این موافقتنامه از این جهت که تعریف بستگان نزدیک را به قانون دولت متبوع محکوم ارجاع کرده، مغایر با موازین شرعی است.

▪ دیدگاه عدم مغایرت

بند «ت» ماده (۱) این موافقتنامه، تعریف بستگان نزدیک را به قانون دولت متبوع محکوم ارجاع کرده است. این ماده به تعریف اصطلاحات به کار رفته در این موافقتنامه می‌پردازد و آثار مربوط به این اصطلاحات در مواد دیگر گفته شده است. بنابراین این ماده در مقام بیان حکمی نیست؛ بلکه صرفاً به ارائه تعریف پرداخته است. لذا این بند نمی‌تواند مغایر با موازین شرعی باشد.

▪ نظر شورای نگهبان

بند «ت» ماده (۱)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

***

ماده ۳- شرایط انتقال محکومین

۱- محکوم فقط تحت شرایط زیر می‌تواند منتقل شود:

الف- ...

ت- محکوم، به انتقال خود رضایت داده یا با در نظر گرفتن وضعیت

جسمانی و روانی او، بستگان نزدیک یا نماینده قانونی وی یا یکی از

طرف‌های متعاقد، انتقال او را درخواست کند.

ث- ...

▪ دیدگاه مغایرت

الف) جزء «ت» بند (۱) ماده (۳) این موافقتنامه، به بستگان نزدیک محکوم‌علیه حق

درخواست انتقال وی را داده است. از سوی دیگر، بند «ت» ماده (۱) این موافقتنامه، تعریف بستگان نزدیک را به قانون دولت متبوع محکوم ارجاع داده است. بنابراین ممکن است طبق قانون دولت قزاقستان، افرادی که فاقد ولایت شرعی هستند، به عنوان بستگان نزدیک شناخته شوند و حق درخواست انتقال محکوم^۳ علیه را داشته باشند. از این رو، جزء «ت» بند (۱) ماده (۳) این موافقتنامه مغایر با موازین شرعی است؛ چرا که موجب پذیرش حق درخواست انتقال محکوم برای آن دسته از بستگانی است که فاقد ولایت شرعی هستند.

ب) اطلاق جزء «ت» بند (۱) ماده (۳) این موافقتنامه می‌تواند شامل حالتی باشد که شخص محکوم دارای هشیاری بوده و رضایت به انتقال نداشته باشد، ولی بستگان نزدیک محکوم براساس قسمت دوم جزء «ت» می‌توانند درخواست انتقال وی را کنند. لذا اطلاق این جزء نسبت به چنین حالتی مغایر با موازین شرع است.

■ دیدگاه عدم مغایرت

الف) در برقراری ارتباط با دولت‌های دیگر، پذیرش قوانین آن دولت‌ها ضروری است. مطابق بند «ت» ماده (۱) این موافقتنامه، تعریف بستگان نزدیک محکوم به قانون دولت متبوع محکوم ارجاع شده است و جزء «ت» بند (۱) ماده (۳) این موافقتنامه، به بستگان نزدیک محکوم این حق را داده است که در شرایط خاص جسمانی و روانی محکوم، انتقال وی را درخواست کنند. اگر چه ممکن است در خصوص محکومان تبعه‌ی دولت قزاقستان، این بستگان نزدیک فاقد ولایت شرعی باشند، اما مطابق قانون دولت قزاقستان، ولی قانونی وی شناخته می‌شوند. از این رو، مصالح روابط دوجانبه اقتضا می‌کند که قانون دولت قزاقستان در این موارد معتبر شناخته شود. رعایت این مصالح نیز دارای وجه شرعی هستند. در واقع، امضای چنین معاهدات و موافقتنامه‌هایی یک قرار حکومتی بوده که حاکم اسلامی برای حفظ منافع و حقوق کشور و شهروندان، آن‌ها را امضا می‌کند و این فرمان حکومتی بر سایر احکام دیگر مقدم است. بنابراین جزء «ت» بند (۱) ماده (۳) این موافقتنامه مغایر با موازین شرعی نیست.

ب) اطلاق قسمت دوم جزء «ت» بند (۱) ماده (۳) این موافقتنامه، از این حیث که شامل پذیرش ولایت برای بستگان محکومی است که این محکوم در حالت هشیاری قرار دارد، نه

تنها مغایر با موازین شرعی نیست، بلکه مطابق با قاعده‌ی احسان^۱ است؛ چه آنکه در این موارد بستگان محکوم با در نظر گرفتن مصالح وی و احسان در حق ایشان، درخواست انتقال وی را کرده‌اند. از این رو، اطلاق قسمت دوم جزء «ت» بند (۱) ماده (۳) این موافقتنامه مغایر با موازین شرعی نیست.

■ نظر شورای نگهبان

در بند «ت» ماده (۳)، عموم بستگان چون شامل بستگانی می‌شود که نسبت به محکوم ولایت شرعی یا قانونی ندارند، در صورت عدم رضایت شخص ایشان، خلاف موازین شرعی شناخته شد.

***

ماده ۱۱- ترتیبات اجرای حکم پس از انتقال

۱- دولت اجراءکننده موظف است:

الف- اجرای حکم محکومیت را بلافاصله به دستور مرجع صلاحیتدار خود ادامه دهد؛ یا

ب- از طریق آیین قضایی، مجازات تجویز شده در قانون دولت صادرکننده حکم را به مجازاتی که در قوانین دولت اجراءکننده برای ارتکاب همان جرم پیش‌بینی شده است، جایگزین کند.

۲- دولت اجراءکننده در صورت درخواست مؤظف است پیش از انتقال محکوم، به دولت صادرکننده حکم اطلاع دهد که کدام یک از رویه‌های مندرج در ماده (۱) را به عمل خواهد آورد.

۳- ...

۱. مفاد این قاعده برگرفته از آیه (۹۱) سوره‌ی مبارکه توبه است که خداوند می‌فرماید: «... ما علی المحسنین من سبیل». البته روایاتی نیز در تأیید این قاعده وارد شده است. براساس این قاعده، هرگاه کسی به انگیزه‌ی خدمت و نیکوکاری به دیگران، موجب ورود خسارت به آنان شود، اقدام وی موجب مسئولیت نخواهد بود. این قاعده می‌تواند در راستای دفع ضرر یا جلب منفعت، رافع مسئولیت شخص محسن باشد. (محقق داماد، سید مصطفی، قواعد فقه، تهران، مرکز نشر علوم اسلامی، چ ۱۲، ۱۴۰۶ ه.ق، ج ۲، صص ۲۹۵-۳۰۸).

- ۶- در صورت تبدیل حکم، دولت اجراءکننده آیین دادرسی خود را اعمال خواهد کرد. در هنگام تبدیل حکم دولت اجراءکننده مکلف است:
- الف- مجازاتی را که مستلزم محرومیت از آزادی است به یک مجازات مالی تبدیل نکند؛
- ب- کل دوره مجازات سلب آزادی که محکوم تحمل کرده است را کسر کند؛
- پ- مجازات صادره علیه محکوم را تشدید نکند و ملتزم به رعایت هیچ نوع حداقلی در طول مجازات که قانون داخلی دولت اجراءکننده ممکن است برای جرم یا جرایم ارتكابی مقرر داشته باشد، نباشد.
- ۷- ...

▪ دیدگاه مغایرت

بند (۱) ماده (۱۱) موافقتنامه‌ی حاضر دارای ایراد شرعی است؛ چرا که اولاً مطابق بند (۱) ماده (۱۱) موافقتنامه‌ی حاضر محاکم شرعی ایران باید احکام صادره از محاکم غیر شرعی را اجرا کنند. این در حالی است که احکام صادره دادگاه‌های کشور قزاقستان براساس موازین شرعی نیست. ثانیاً جزء «ب» از بند (۱) این ماده به دادگاه‌های کشور قزاقستان اجازه می‌دهد تا احکام شرعی صادر شده توسط دادگاه‌های شرعی ایران را اجرا نکرده و با احکام غیر شرعی جایگزین کند؛ حال آنکه جایگزینی یا توقف احکامی که براساس قضای اسلامی و توسط دادگاه‌های جمهوری اسلامی ایران صادر شده است، برخلاف شرع است. بنابراین، بند (۱) ماده (۱۱) موافقتنامه‌ی حاضر، از این حیث که احکام شرعی قضایی دادگاه‌های ایران را تحت تأثیر قرار می‌دهد و موجب نقض و تعطیلی اجرای آنها می‌شود، مغایر با موازین شرعی است.

▪ دیدگاه عدم مغایرت

بند (۱) ماده (۱۱) موافقتنامه‌ی حاضر منصرف از مجازات‌های شرعی است؛ چرا که مجازات‌های شرعی در قالب مجازات‌های بدنی نظیر اعدام، شلاق و قطع عضو است و مطابق بند (۶) این ماده، در صورت تغییر مجازات و تبدیل آن به مجازات قانونی دولت اجراءکننده،

تنها محکومیت‌های حبس و سالب آزادی قابلیت تغییر و جایگزینی با مجازات قانونی دولت قزاقستان را دارد. در واقع مطابق بند (۶) ماده (۱۱) این موافقتنامه، تنها مجازات‌هایی قابل جایگزینی با مجازات قانونی دولت اجراکننده است که سالب آزادی است و مجازات‌های شرعی نظیر اعدام، شلاق حدی و قطع عضو، قابل جایگزینی نیست. بنابراین اجرای مجازات‌های شرعی با خلل مواجه نشده و دولت اجراکننده نمی‌تواند با استناد به جزء «ب» بند (۱) ماده (۱۱)، این مجازات‌ها را جایگزین کند. ضمن آنکه تصویب و اجرای این موافقتنامه بر اساس مصلحت دو کشور است و رعایت این مصلحت در قالب اجرای این موافقتنامه، حاکم بر سایر احکام شرعی دیگر است. بنابراین، مفاد بند (۱) ماده (۱۱) این موافقتنامه مغایرتی با موازین شرعی ندارد.

▪ نظر شورای نگهبان

بند (۱) ماده (۱۱)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

تذکر: در بند (۲) ماده (۱۱)، عبارت «ماده (۱)» باید به «بند (۱)» اصلاح گردد.

***

ماده ۱۶- نحوه ارتباط

ارتباط بین وزارت دادگستری جمهوری اسلامی ایران از یک طرف و دادستانی کل جمهوری قزاقستان از طرف دیگر که طبق این موافقتنامه مراجع مرکزی هستند، از طریق مجاری دیپلماتیک برقرار خواهد شد.

▪ دیدگاه مغایرت

مطابق با اصل (۱۵۷) قانون اساسی، انجام مسئولیت‌های قوه قضائیه در امور قضایی، اداری و اجرایی برعهده‌ی رئیس قوه قضائیه است. همچنین براساس اصل (۱۶۰) قانون اساسی، وزیر دادگستری مسئولیت کلیه مسائل مربوط به روابط قوه قضائیه با قوای مقننه و مجریه را برعهده دارد و در صورت تفویض رئیس قوه قضائیه، وزیر دادگستری می‌تواند دارای اختیارات مالی، اداری و استخدامی غیر قضات باشد. اما امور قضایی باید در اختیار قوه قضائیه باشد. به عبارت دیگر، وظایف وزیر دادگستری در قانون اساسی احصاء شده

است. اما ماده (۱۶) موافقتنامه‌ی حاضر، وزیر دادگستری را به عنوان مرجع مرکزی برای اجرای موافقتنامه و رابط میان دو کشور قرار داده است. حال آنکه این امر خارج از وظایف احصاء شده برای وزیر دادگستری در اصل (۱۶۰) قانون اساسی است. همچنین اجرای مفاد این موافقتنامه امری قضایی است و براساس اصل (۱۵۷) قانون اساسی، مرجع اجرای امور قضایی کشور رئیس قوهی قضائیه است. بنابراین ماده (۱۶) این موافقتنامه مغایر با اصول (۱۵۷) و (۱۶۰) قانون اساسی است.

▪ دیدگاه عدم مغایرت

منظور از مرجع مرکزی برای انجام و دریافت درخواست‌ها کسی است که به عنوان واسطه میان قوهی مجریه و قوهی قضائیه فعالیت می‌کند. به عبارت دیگر، در روابط بین‌الملل، رابطه میان قوای مجریه جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان برقرار می‌شود، نه میان قوای قضائیهی کشورها. اما انجام انتقال محکومین باید از سوی قوهی قضائیه انجام گیرد. در این فرایند، وزیر دادگستری به عنوان واسطه میان قوای مجریه و قضائیه، درخواست‌ها و مقدمات اجرایی انتقال را فراهم می‌کند و نقش رابط میان دو کشور را دارد و متصدی امور قضایی نیست. از این رو، ماده (۱۶) این موافقتنامه، مغایرتی با اصول قانون اساسی ندارد.

▪ نظر شورای نگهبان

ماده (۱۶)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

*****

تاریخ مصوبه مجلس شورای اسلامی: ۱۳۹۶/۴/۲۰ (مصوبه اصراری)

ماده واحده- موافقتنامه انتقال محکومین بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان مشتمل بر یک مقدمه و بیست ماده به شرح پیوست تصویب و اجازه مبادله اسناد آن داده می‌شود.
تبصره- در اجرای مفاد این موافقتنامه رعایت اصول هفتاد و هفتم (۷۷) و یکصد و سی و نهم (۱۳۹) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران الزامی است.

بسم الله الرحمن الرحيم
 موافقتنامه انتقال محکومین بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری
 قزاقستان
 مقدمه
 ...

■ سرانجام مصوبه

با توجه به اصرار مجلس شورای اسلامی نسبت به مصوبه‌ی خویش در خصوص موافقتنامه‌ی فوق، این مصوبه طبق اصل (۱۱۲) قانون اساسی، براساس تصمیم جلسه‌ی علنی مورخ ۱۳۹۶/۴/۲۰ برای رفع اختلاف به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال شد.^۱ این مصوبه در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۶/۸/۱۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام مورد بررسی قرار گرفت و «نظر مجلس شورای اسلامی عیناً مورد تأیید قرار گرفت» و نظر مجمع تشخیص مصلحت نظام در این خصوص، جهت طی مراحل قانونی به مجلس شورای اسلامی ابلاغ شد.^۲

۱. مندرج در نامه‌ی شماره ۲۳۲/۳۱۷۷۵ مورخ ۱۳۹۶/۴/۲۵ رئیس مجلس شورای اسلامی، خطاب به رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام.

۲. مندرج در نامه‌ی شماره ۹۰۰۰/۴۵۱۰۰ مورخ ۱۳۹۶/۸/۱۴ رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام، خطاب به رئیس مجلس شورای اسلامی.

مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای (مدظله العالی)

در دیدار با اعضای شورای نگهبان (۱۳۷۹/۴/۲۸):
«... شما استدلال دارید، اما این استدلال برای مجلس، گاهی معلوم نیست، گاهی برای مجمع تشخیص هم درست معلوم نیست، ... در حالی که خوب است در متن آن حکم اشاره‌ای به استدلال بشود و در یک محل یا جداگانه آن استدلال به تفصیل نوشته بشود.»

گزارش استدلالی

پژوهشکده شورای نگهبان

تهران، خیابان شهید بهشتی (ره)، خیابان شهید سرافراز

کوچه پنجم پلاک ۱۱ کد پستی: ۱۵۹۷۸۵۶۱۱۳

تلفن: ۰۲۱-۸۸۵۳۳۴۲۹

نمابر: ۰۲۱-۶۴۰۱۴۸۱۷

nashr-rc.ir

gcr.ac.ir